

Ігор М. Кобушко, Олександр В. Ільченко, Сергій І. Денисенко

СПРОЩЕННЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ДЕРЖАВИ

У статті досліджуються основні напрямки реалізації положень Кіотської конвенції щодо спрощення та гармонізації національних митних процедур в діяльності митних органів, адже кожна держава, яка прагне запровадити положення оновленої Кіотської конвенції, повинне оцінити ступінь готовності до їх застосування. Впровадження положень оновленої Кіотської конвенції можуть бути неприйнятні для країн з нерозвинутою митною інфраструктурою і інформаційними технологіями, а також відсутністю кваліфікованого кадрового потенціалу. Саме це пояснює той факт, що багато країн - учасниць Всесвітньої митної організації ще не приєдналися до оновленої Кіотської конвенції.

Ключові слова: митні процедури, митний контроль, митне оформлення, справляння передбачених національним законом податків та зборів, електронне декларування.

Рис. 1. Літ. 14.

Игорь Н. Кобушко, Александр В. Ильченко, Сергей И. Денисенко

УПРОЩЕНИЕ И ГАРМОНИЗАЦИЯ ТАМОЖЕННЫХ ПРОЦЕДУР КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ УВЕЛИЧЕНИЕ ОБЪЕМОВ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ ГОСУДАРСТВА

В статье исследуются основные направления реализации положений Киотской конвенции об упрощении и гармонизации национальных таможенных процедур в деятельности таможенных органов, ведь каждое государство которое стремится ввести положение обновленной Киотской конвенции, должно оценить степень готовности к их применению. Внедрение положений обновленной Киотской конвенции могут быть неприемлемы для стран с неразвитой таможенной инфраструктурой и

інформаційними технологіями, а також відсутністю кваліфікованого кадрового потенціала. Іменно це пояснює той факт, що ще багато країн - учасниць Всесвітньої митної організації ще не приєдналися до оновленої Киотської конвенції.

Ключеві слова: митні процедури, митний контроль, митне оформлення, взимання передбачених національним законом податків і зборів, електронне декларування.

Ihor M. Kobushko, Oleksandr W. Ilchenko, Sergiy I. Denysenko

SIMPLIFICATION AND HARMONIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES AS ONE OF THE FACTORS INCREASE VOLUME OF FOREIGN TRADE OF

This article examines main trends of realization of the thesis of Kyoto Convention as for simplification and harmonization of customs procedures in the functioning of the national customs authorities. In this article it is also said that every state which aims to introduce regulations of a renewed Kyoto Convention has to evaluate the level of readiness of their application. The adoption of a renewed Kyoto Convention can be unacceptable for the states with undeveloped customs system and information technologies as well as with absence of qualified personnel potential. This is to explain that fact that a lot of countries – participants of the World Customs Organization haven't joined a renewed Kyoto Convention yet.

Key words: customs procedures, customs control, customs clearance, to exact customs payment, electronics declaration.

Постановка проблеми. Проблема спрощення та гармонізації національних митних процедур в останні роки стала найважливішим чинником збільшення зовнішньої торгівлі держави, оскільки може сприяти підвищенню конкурентоспроможності та прискорення інтеграції світового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські та зарубіжні вчені активно займаються проблематикою пов'язаної зі спрощенням і гармонізацією

національних митних процедур. Концептуальні засади гармонізації та спрощення національних митних процедур розкривали у своїх працях українські та російські вчені такі як: Є. С. Альошинський [6], Н. Е. Буваєва [7], Л. Вулф [13], О. А. Гончарук [8], І. Іващук [9], Н. В. Колесникова [6], А. Ю. Райкова [10], І.Г. Смирнов [11], Д. Сокол [13], С. Н. Тунгускова-Кузьміна [12]. Велика увага приділяється концептуальним основам гармонізації та спрощення національних митних процедур, тоді як основні напрямки практичної реалізації деяких положень Кіотської конвенції досліджені ще недостатньо.

Невирішені частини проблеми. У період розвитку міжнародної торгівлі головним завданням будь-якої держави стає не тільки вихід на світові ринки, а також своєчасне отримання товарів на цих ринках, без істотних затримок і без підвищення витрат, викликаних будь-якими адміністративними (у тому числі митними) і технічними бар'єрами. Значне зростання торгових потоків через митні кордони держав може відбутися в результаті проведення спрощених митних процедур на кордонах держав, значна їх ефективність може бути в результаті приведення їх до єдиних міжнародних стандартів.

Метою і завданням статті є дослідження основних положень Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію національних митних процедур та їх реалізації в діяльності національних митних органів.

Основні результати дослідження. Митна сфера безпосередньо впливає на процеси міжнародного товарообміну. Можна погодитись з думкою Н. Е. Буваєвої, яка зазначає, що відмінності в правовому регулюванні митних формальностей у національних правових системах держав істотно ускладнюють транскордонні переміщення товарів у процесі міжнародної торгівлі. Складність митних формальностей, витратність їх проходження учасниками зовнішньоторговельної діяльності є серйозним нетарифним бар'єром для міжнародної торгівлі. Митні формальності стають перешкодою в міжнародній торгівлі, оскільки здатні уповільнити здійснення зовнішньоторгових операцій, так як останні неможливі без проходження

митних формальностей. Оптимізація часу на проведення митних формальностей сприятиме міжнародному товарообміну. Митні формальності повинні бути максимально простими і створювати якомога менше незручностей для міжнародної торгівлі. Все це обумовлює необхідність у зближенні правового регулювання митних формальностей у правових системах держав з метою спрощення і прискорення процесу їх проходження. [7, с. 61]

За умови активізації митного співробітництва країн, спрощення процедур, необхідних для зовнішньоторговельних операцій, має бути прерогативою національної митної політики. Досліджуючи умови бізнесу в 181 країні, І. Іващук визначає фаворитів за окремими критеріями. [9, с. 24-30] Зокрема, найбільшу кількість документів, необхідних для експорту товарів, вимагають у Фіджі (13), Анголі (12), Афганістані (12), Малаві (12), а найменшу - у Франції (2). Стосовно документів для здійснення імпорту, то за кількістю лідирує ЦАР (18), а найліберальніший імпортний режим у Франції (2) та Данії (3). Разом із тим, для здійснення експортних та імпортних операцій у Франції, наприклад, необхідно 9 і 11 днів; загалом приблизно така, а то й менша кількість днів потрібна практично у всіх країнах Європи, тоді як в окремих країнах ці процедури тривають понад 2 місяці (Ангола - відповідно 68 та 62 дні; Афганістан - 74 та 77; Киргизька Республіка - 64 та 75; Таджикистан - 82 та 83; Узбекистан - 80 та 104; Ірак - 102 та 101). Україна за показниками, що відображають умови переміщення експортно-імпортних товаропотоків, перебуває на рівні, нижчому від середнього, займаючи 131 місце [9, с. 29].

На кордоні РФ проводиться митний огляд, як складова частина митного контролю, 44% вантажів, в Україні 22% вантажів, у США та Німеччині – не більше 3%, у Великобританії – 2%. У цьому випадку спрощення митних процедур є шляхом до зменшення перешкод та скорочення витрат на їх проведення, що забезпечить проведення цієї діяльності на основі єдиних міжнародних стандартів. [9, с. 29]

За рівнем надання послуг митними органами та іншими, пов'язаними з митними процедурами агентствами, перше місце зайняла Литва (індекс 10,2),

друге - Нова Зеландія (9,5), третє - Сінгапур (9,5), за максимального значення індексу 11,5. Даний індекс охоплює 11 оглядів митних бар'єрів і такі послуги: електронний обмін даними, тривалість роботи митних органів, швидкість митного огляду, вартість роботи митників у процесі митного контролю та ін. Україна (3,3) за даним індексом перебуває на 90 місці серед 118 країн (щодо 11 країн даних нема). [14]

Характерними, узагальненими, ускладненнями (перешкодами), які можуть виникати під час здійснення (проведення) національних митних процедур (митних формальностей) у зовнішньоторговельній діяльності, можуть бути:

Під час здійснення митного контролю:

- проведення повного митного контролю товарів національними митницями, що у свою чергу призводить до значних затримок товарів на кордонах. Прикладом підвищення ефективності митного контролю після усунення такого ускладнення може бути «НАФТА». Формуванням даного об'єднання утворило найбільший за територією регіон світу з вільним рухом товарів, в якому компанії держав-учасниць «НАФТА» можуть вільно, без обмежень, обирати оптимальні варіанти розміщення виробничих потужностей та збутових зон, що в свою чергу стимулює розвиток зовнішньоекономічної діяльності; [11, с. 39]

- проведення митного контролю національними митними органами без достатнього технічного оснащення для його проведення, а також без використання інформаційних технологій. [12, с. 26-27] На це ж звертають увагу Є. С. Альошинський та Н. В. Колесникова, досліджуючи проблеми митних органів України на кордонах СНД; [6, с. 30]

- недостатнє розуміння необхідності координації діяльності і співпраці між органами, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства та митною службою, іншими контролюючими органами (щодо нетарифних методів регулювання зовнішньоторговельної діяльності);

- проведення двостороннього митного контролю, який самостійно (окремо) проводиться національними митними органами двох сусідніх країн, внаслідок чого виникає дублювання національними митними органами обох країн митних функцій.

Під час здійснення митного оформлення:

- національними митними органами вимагається від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності подання великої кількості різних документів про товар, що переміщується через митний кордон, перелік таких документів слід критично переглянути та врахувати досвід провідних країн світу та міжнародні зобов'язання;

- форми документів на товар, які подаються до національних митних органів, відрізняються і дублюються не лише у різних країнах, а й в одній, при подачі до різних державних органів, які прямо чи опосередковано приймають участь у митному оформленні;

- виявляється недостатня укомплектованість, з точки зору матеріально-технічної бази, та зручність розташування місць для проведення митного оформлення товарів;

Під час справляння (сплати) передбачених законодавством податків і зборів (митних платежів):

- різні ставки митних платежів, а також різний порядок (методи) їх нарахування;

- досить високі ставки мита, що перешкоджають торгівельним відносинам.

Окремо зазначимо притаманні для всіх складових елементів митних процедур проблеми у роботі національних митних служб, які суттєво ускладнюють їх проведення, приєднуємося до думки С. М. Тунгускової-Кузьміної яка відносить до них:

1. Відсталість процедур роботи митних служб, які не коректують свою діяльність під впливом розвитку техніки і засобів комунікацій. Уявлення про те, що комп'ютеризація є способом розв'язання всіх проблем без урахування необхідності перегляду в бік спрощення організаційних і технологічних

процедур, а також якісно іншого підходу до використання інформації для дієвого митного контролю.

2. Суттєві відмінності в законодавстві різних держав Європи і світу, внаслідок чого ускладнюється процес введення перетворень для застосування нових методів роботи. В наслідок чого іноді митні органи використовують це для виправдання затримок у введенні нових систем і процедур або відмови від цієї діяльності в цілому, замість вжиття заходів до зміни законодавства.

3. Недостатня увага організаційним і кадровим потребам сучасної митної служби (пасивне прийняття правил, що діють у відношенні державних служб в цілому, включаючи регулювання організаційної структури, штатний розклад, рівень оплати праці).

4. Відсутність достатнього, для якісної роботи працівників митних органів, матеріально-технічного забезпечення з боку держави.

5. Високий рівень корупції, що негативно позначається на роботі багатьох митних органів, викликаючи зниження доходів держави і підвищуючи збитки, які наносяться її економіці. [12, с. 26-27]

Автори повністю поділяють думку А. Ю. Райкової у тому, що спрощення процедур міжнародної торгівлі спрямоване на вирішення проблем, які впливають з неефективних правил торгівлі, пов'язаних з високими операційними витратами, що стримують розвиток торговельного співробітництва та економічного зростання держав, а також обмежують впровадження новітніх технологій у всьому світі. Спрощення охоплює багато сфер, таких, як: урядові заходи нормативного регулювання і контролю, підвищення ефективності підприємницької діяльності, транспорт, інформаційно-комунікаційні технології, а також фінансовий сектор. Проблема спрощення процедур зовнішньої торгівлі в останні роки стала найважливішим фактором політики у сфері розвитку міжнародної економіки, так як може сприяти підвищенню конкурентоздатності та прискорення інтеграції світового ринку. [10, с. 84]

Перетворення, які відбуваються в умовах глобальної економічної кризи, а також процеси економічної інтеграції в світі, не залишають шансів будь-якій державі шукати і встановлювати лише національні правила митного регулювання без врахування інтересів усіх учасників міжнародних торгівельних відносин. Необхідно зазначити, що питання які пов'язані із спрощенням та гармонізацією митних процедур не можуть самостійно вирішуватись державами, внаслідок перетину їх інтересів у процесі здійснення зовнішньоторговельної діяльності, в зв'язку з чим країни звертаються до їх міжнародно-правового регулювання як багатостороннього (всесвітнього та регіонального) так і двостороннього, через укладання галузевих міжнародних договорів, так і через співпрацю в рамках міжнародних урядових та неурядових організацій.

Останніми десятиріччями в міжнародному митному праві мали місце спроби спрощення проведення митних процедур та приведення їх до єдиних міжнародних стандартів. Головну роль у цьому процесі відігравали і відіграють Всесвітня митна організація (ВМО, WCO – World Customs Organization) та Світова організація торгівлі (СОТ, WTO – World Trade Organization) які спрямували свої зусилля на розробку міжнародно-правових норм зі спрощення митних процедур та приведення їх до єдиних міжнародних стандартів. [13, с. 25] СОТ, ВМО та інші міжнародні організації формують єдині міжнародні стандарти та правові норми, які інші держави не можуть не враховувати під час формування національних законодавств, яке регулює питання організації митного контролю, навіть за умови, що ці держави не є членами вищеназваних організацій. [8, с. 127]

Саме у межах ВМО було прийнято Міжнародну конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. в редакції Протоколу 1999 р. (оновлена Кіотська конвенція) [1] та ряд інших міжнародних угод які встановлювали базові стандартні правила для спрощення трьох основних елементів національних митних процедур: митного контролю, митного оформлення, справляння передбачених національним законом

податків та зборів. Дані стандартні правила спрямовані на усунення ускладнень і перешкод проходження митних процедур, у першу чергу: на скорочення часу, спрощення проведення митних процедур, що тим самим не виключає їх ефективності, та відіграє важливу роль у здійсненні зовнішньоторговельної діяльності. (див. Рис 1)

СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

Митний контроль	Митне оформлення	Сплата митних платежів
<p>1. Спільне проведення митними службами держав митного контролю (стандартне правило 3.5 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>2. Митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства (стандартне правило 6.2 розділу 6 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>3. При проведенні митного контролю використання системи управління ризиками (стандартне правило 6.3 розділу 6 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>4. Застосування при митному контролі методу аудиту (стандартне правило 6.6 розділу 6 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>5. Під час митного контролю максимальне використання інформаційних технологій та засобів електронних комунікацій (стандартне правило 6.9 розділу 6 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p>	<p>1. Здійснення митного оформлення у будь-якому уповноваженому митному органі (стандартне правило 3.20 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>2. Митне оформлення може здійснюватись із поданням декларантом митному органу попередньої або неповної декларації на товари (стандартне правило 3.13 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>3. Перелік даних, які вносяться до декларації на товари повинен обмежуватись лише даними необхідними для нарахування митних платежів, формування статистики та застосування митного законодавства (стандартне правило 3.12 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>4. Разом з митною декларацією митна служба має вимагати лише ті документи необхідні для проведення митного контролю (стандартне правило 3.16 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>5. Електронне декларування товарів при переміщенні їх через митний кордон (стандартне правило 3.16 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>6. Письмова декларація на товар має відповідати типовій формі ООН (стандартне правило 3.11 розділу 3 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p>	<p>1. Нарахування митних платежів здійснюється у можливо короткій термін після подачі декларації будь-якого виду (стандартне правило 4.2 розділу 4 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>2. Ставки мит і податків публікуються в офіційних виданнях (стандартне правило 4.4 розділу 4 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).</p> <p>3. Митна оцінка товару повинна відповідати вимогам ст. VII ГАТТ-94 і Угоді про застосування Статті VII ГАТТ-94.</p> <p>4. Кількість та різноманітність митних платежів має зменшуватись відповідно до вимог ст. VIII ГАТТ-94.</p> <p>5. Товар, який тимчасово переміщується через державний кордон, звільняється від сплати митних платежів, за умови використання книжок А.Т.А. та С.Р.Д. (ст. 2 Конвенції про тимчасове ввезення 1990 р. (Стамбульська конвенція)).</p> <p>6. При нарахуванні митних платежів використовується єдина митно-статистична номенклатура (ст. 1 Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 р.).</p> <p>7. Визначення країни походження товару, при нарахуванні митних платежів повинно відповідати вимогам ст. IX ГАТТ-94 та Угоді про правила визначення походження 1994 р.</p>

Для забезпечення митних операцій митна служба застосовує інформаційні технології, якщо вони економічно вигідні та ефективні (стандартне правило 7.1 розділу 7 Загального додатку оновленої Кіотської конвенції).

Рис. 1. Схема спрощення митних процедур (у відповідності до міжнародних нормативно-правових актів), авторська розробка

Отже, Кіотська конвенція спрямована на спрощення та гармонізацію митних процедур та зменшення кількості необхідних для митного оформлення документів. Це має на меті сприяти веденню зовнішньої торгівлі та гармонізувати митні формальності, які застосовуються в національних митних нормах. Оновлена Кіотська конвенція містить в собі як обов'язкові для держав, що приєдналися, норми, так і норми, які надають право вибору правової поведінки, чи відносять прийняття відповідного правового рішення до компетенції національного митного органу. В цьому і виявляється поєднання імперативності та диспозитивності норм цієї конвенції.

На даний час Україна є договірною стороною Кіотської конвенції. Так, відповідно до Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 р. № 227-V Україна приєдналася до зазначеної конвенції та всіх її додатків, [2] але для усунення певних процедурних невідповідностей, 15.02.2011 р. Верховною Радою України до даного Закону були внесені зміни, які остаточно усунули (зняли) перешкоди у наданні Україні повноцінного статусу договірної сторони оновленої Кіотської конвенції. Остаточно конвенція набула чинності для України з 15.09.2011р. [3] Саме тому Україна отримала статус договірної сторони Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур аж у 2011 р., що на нашу думку, гальмувало темпи входження України до систем міжнародного митного співробітництва, що у свою чергу, не могло не впливати згубно на стан зовнішньоекономічної діяльності для українських суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності.

З урахуванням завдань, покладених Президентом і Урядом України на Державну митну службу України, у листопаді 2010 р. презентовано Концепцію реформування Митної служби України «Обличчям до людей», основною метою якої є максимальне наближення митних процедур до європейських та світових стандартів, їх максимальне спрощення на всіх етапах, скорочення впливу

людського фактору на результати митного оформлення, реалізація повноцінного партнерства між митними органами і бізнесом. [5]

Так, згідно із зазначеною Концепцією, встановлено термін реформування митної служби України - 2010–2015 рр., протягом якого основними завданнями є:

- приведення національного законодавства у митній сфері у відповідність до міжнародних стандартів;
- законодавче та нормативне спрощення процедур митного контролю та митного оформлення;
- спрощення та розширення переліку методів гарантування та сплати податків;
- розвиток застосування принципу «єдиного вікна» та єдиного державного контрольного органу в пункті пропуску;
- розвиток системи «уповноважених економічних операторів»;
- створення безпаперового середовища надання державних послуг у митній сфері – електронне декларування;
- розширення джерел отримання достовірної митної інформації; створення уніфікованих та прозорих правил визначення митної вартості товарів та їх класифікації;
- підвищення прозорості інформації щодо митних процедур та правил; розвиток діалогу і співробітництва з бізнесом. [5]

Найбільшим значним досягненням у напрямку впровадження Україною міжнародних стандартів оновленої Кіотської конвенції у сфері спрощення та гармонізації митних процедур стало прийняття у 13.03.2012 р. нової редакції Митного кодексу України (МКУ), який набрав чинності з 01.06.2012 р. [4], який містить максимальну кількість норм прямої дії, які приведені у відповідність до вимог оновленої Кіотської конвенції. Разом с тим треба зазначити, що на сьогодні є необхідність удосконалення окремих положень чинного МКУ, які не відповідають вимогам міжнародних договорів. Так, на даний час положення розділу III «Митна вартість товарів та методи її визначення» МКУ не

відповідають вимогам ст. VII ГАТТ. В зазначеному положенні діючого митного кодексу застосовуються не потрібні обтяження під час корегування заявленої декларантом митної вартості на товар, який ввозиться на митну територію України. На даний час відповідно до Глави IX МКУ оцінка митними органами митної вартості товару здійснюється не прозоро і досить суб'єктивно. У зв'язку з чим необхідно запровадити практику СОТ у випадках, коли митні органи мають підстави сумніватися в правдивості чи точності задекларованої митної вартості. Зокрема, на законодавчому рівні закріпити підстави для наявності сумнівів у митного органу щодо правдивості, чи точності задекларованої митної вартості. Відсутність обґрунтування сумнівів має наслідком довільне визначення митної вартості всупереч положенням Угоди про застосування статті VII ГАТТ.

Висновок. На основі аналізу впровадження міжнародних стандартів спрощення та гармонізації митних процедур у національне митне законодавство України, авторами запропоновані ключові напрямки його вдосконалення:

- проводити подальшу послідовну гармонізацію митного законодавства відповідно до норм міжнародного права і законодавства ЄС, з відведенням в цьому процесі важливої ролі підписання Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, а також приєднання України до Конвенції про спільну транзитну процедуру 1987р.;
- укласти угоди про обмін інформацією в рамках системи управління ризиками з США та країнами ЄС;
- запроваджувати з митними та прикордонними службами сусідніх з Україною держав спільні прикордонні пункти пропуску, які функціонують за стандартами ЄС;
- впроваджувати та розвивати електронні методи обробки вантажів, з метою прискорення процесів митного оформлення та скорочення кількості фізичних перевірок;

- проводити професійну перепідготовку працівників митниць для роботи в умовах нової редакції Митного кодексу України;

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18.05.1973 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643
2. Закон України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 № 227-V <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/227-16>
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 15.02.2011 № 3018-VI <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3018-17>
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
5. Обличчям до людей: Концепція реформування діяльності митної служби України // www.customs.gov.ua.
6. Альошинський Є. С., Колесникова Н. В. Напрямки удосконалення роботи прикордонних передавальних залізничних станцій на кордонах з країнами СНД // Вісник ХПІ. – 2009. – № 15. – С. 29-34.
7. Буваева Н. Э. Правовая характеристика и классификация таможенных формальностей // Сборник трудов молодых ученых, аспирантов и участников Студенческого научного кружка кафедры административного и таможенного права. Выпуск 2. / Под общ. ред. ст. преподавателя, к. ю. н. Е. С. Недосековой. – М. : Издательство Российской таможенной академии, 2012. – С. 58-66.
8. Гончарук О. А. Адміністративно-правові засади реформування сучасних митних органів України // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». - Том 23 (62). - № 2. - 2010. - С. 124-130.
9. Іващук І. Напрями та перспективи конвергенції митних відносин у глобальному просторі // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). - С. 24-30.
10. Райкова А. Ю. Міжнародно-правові аспекти спрощення та гармонізації митних процедур (на прикладі міжнародних митних конвенцій по карнетам А.Т.А.) : Дис. канд. юрид. наук по спец.: 12.00.10 – «Международное право; Европейское право». / А. Ю. Райкова– М., 2009. – 179 с.
11. Смирнов І. Г. Розвиток логістики у країнах НАФТА // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2010. – № 3. – С. 32-54.
12. Тунгускова-Кузьмина С. Н. Международно-правовые проблемы разработки и применения конвенций Всемирной таможенной организации : Дис. канд. юрид. наук по спец.: 12.00.10 – «Международное право; Европейское право». – М. : РГБ, 2005. – 184 с.
13. Wulf L, Sokol J. Customs Modernization Handbook. – N.-Y.: World Bank Publications, 2005. – 352 p.

14. The Global Enabling Trade Report, 2008 // www.internationaltransportforum.org.

Ільченко О.В. Спрощення та гармонізація митних процедур як один із факторів збільшення обсягів зовнішньої торгівлі [Текст] / І.М. Кобушко, О.В. Ільченко, С.І. Денисенко // "Актуальні проблеми економіки", видавництво ВНЗ "Національна академія управління". Київ – № 10 (172), 2015, с. 28-32.